

ПРИПАДНИЦИ ЈНА У МИСИЈИ УН НА СИНАЈУ

МАРЕНДА
НА ВРЕЛОМ
ПЕСКУ

Тренутно је у мултинационалним операцијама широм света ангажовано 336 припадника Војске Србије, а ове године обележава се шест деценија од прве мултинационалне операције у којој су учествовали мировњаци са ових простора. Мировне снаге распоређују се у ратом погођеним подручјима у којима нико други није вољан или није у могућности да спречи sukobe или њихову даљу ескалацију. Као једна од земаља оснивача Уједињених нација, Југославија се, осим политичког и дипломатског ангажмана, још половином прошлог века определила за учешће у мировним операцијама под окриљем УН. Припадници ЈНА, од 1956. до 1993. године, учествовали су у шест мировних мисија, а највише „плавих шлемова“ са ознакама ЈНА ангажовано је у мисији UNEF 1 на Синају, од 1956. до 1967. године, где је у 22 ротације учествовало 14.265 мировњака ЈНА. Било је то уједно и прво учешће оружаних снага са простора Југославије ван граница своје земље, у међународним мировним снагама.

Почетком новембра 1956. године, посебном резолуцијом Савета безбедности УН формиране су мировне сна-

ге за праћење повлачења израелских снага и надзирање демаркационе линије између израелских и египатских војних снага након Суецке кризе, изазване национализацијом Суецког канала јула те године. Тим поводом југословенска влада одлучила је да Уједињеним нацијама упути понуду за учешће југословенског контингента у мировним снагама, сврставајући се међу 24 државе чланице које су то учиниле у намери да се сачува мир у том подручју. Разлоге за такав потез југословенске владе треба првенствено посматрати кроз призму спољнополитичких околности, јер је након помоћи током Суецке кризе, југословенска војска, као саставни део мировних снага УН, требало да учврсти југословенска спољнополитичка настојања.

Формирање југословенског
контингента

Након опсежног дипломатског и политичког припремања терена започели су војнички маневри с циљем формирања југословенског контингента. У веома кратком року, 14. новембра, у Београду је формирана претходница нашег контингента, у чијем саставу су била 44 официра, подофицира и војника ЈНА. Предводио ју је пуковник Радован Војводић, искусан официр са дипломатским искуством, који је истовремено одређен и за представника Владе ФНРЈ при Команди UNEF-а. Са задатком да припреме прихват главних југословенских снага, четири авиона Југословенског

Да је много теже обезбеђивати мир него водити рат, чињеница је са којом би се сложили многи мировњаци који су ван граница своје земље били ангажовани у племенитој мисији чувања мира. Ризици и претње са којима се суочава модеран свет одавно превазилазе националне границе, а још од прве мировне мисије Уједињених нација на Синају, од 1956. до 1967. године, бивша СФРЈ схватила је значај учествовања у мировним мисијама, не само као пружања доприноса систему колективне безбедности, већ и као значајног средства спољне политике.

ратног ваздухопловства одлетела су два дана касније са аеродрома у Батајници пут Египта. У данима који су уследили, у Загребу је формиран југословенски одред, који је бројао 765 људи, од којих 84 официра, 109 подофицира и 572 војника, а на располагању је имао 137 возила. Одред је одликовала специфична организација, а његове јединице располагале су најквалитетнијом опремом коју је ЈНА у то време поседовала, јер се тежило да одред буде достојни репрезент ЈНА. Из луке Шибеник, преко Средоземног мора, конвој бродова који је превозио људство и технику одреда упловио је у луку Порт Саид, 29. новембра 1956. године.

Главни задаци тих снага били су надгледање повлачења агресорских снага, патролирање дуж демаркационе линије и разминурање терена. Одред је обухватао Команду, Команду стана, две мото-стрељачке и једну мото-механизовану чету, по једну чету инжењерије, везе и бестражних

географским и климатским условима, а систем командовања, обука и настава морали су да се прилагоде датим околностима. Иако је систем селекције будућих мировњака био ригорозан, они су се бирали из редова војника на служењу војног рока, па је велики проблем био и непознавање страних језика, нарочито енглеског, који је био неопходан за комуникацију и за рад у мултинационалном окружењу. Такође, иако је реч мировној мисији, она је подразумевала ризике и готово неминовне губитке у појединим инцидентима.

На те новине југословенски одред привикавао се у ходу, истовремено извршавајући основне наменске задатке, који су подразумевали стално осматрање линије мировног уговора, у дужини од 59 километара, затим 209 километара дуге границе између Египта и Израела и зоне безбедности, у дужини од пет километара ноћу и два километра дану, у дубини египатске територије – у којој није смело би-

МИСИЈА UNEF 1

Мисија UNEF 1 (First United Nations Emergency Force), која је трајала од новембра 1956. до јуна 1967. године, успостављена је одлуком Генералне скупштине Уједињених нација да би се осигурао крај Суецке кризе. За команданта снага UNEF-а именован је канадски генерал Бернс, који је до постављења на ту дужност радио у служби УН као шеф војног штаба УН за примирје у Палестини. Највише особља било је ангажовано у фебруару 1957. године, када је било 6.073 мировњака, док је приликом повлачења у јуну 1967. године бројала 3.378 припадника. Војне снаге у мисији имали су Бразил, Канада, Колумбија, Данска, Финска, Индија, Индонезија, Норвешка, Шведска и Југославија. У тој мировној операцији УН живот је изгубило 110 људи, међу којима 109 припадника војних контингената и један припадник локалног особља. Стварање UNEF-а, првих мировних снага Уједињених нација, значајна је иновација када је реч о деловању те организације.

оружа, техничко-снабдевачку чету, санитарски извиђачки вод и вод војне полиције.

Привикавање у ходу

Иако су пре поласка извршене припреме контингента, тек по доласку на Синај југословенски одред у саставу мировних снага УН постао је свестан комплексности таквог ангажмана. Задатке који су им додељени требало је реализовати у специфичном политичком амбијенту, у изазовним

ти египатских војних лица, док је цивилима било забрањено кретање у дубини 500 метара од границе. Најважнији задатак био је да запоседну демаркациону линију на централном и северном делу Синају. Одред је успешно заузео целу демаркациону линију од Ел Ариша до Акапског залива, где су постављени контролни пунктови намењени за осматрање линије. Осим осматрања, припадници су патролирали дуж демаркационе линије и постављали заседе, а јединице одреда смењивале су се на сваких шест месеци.

Осим редовних задатака дуж демаркационе линије, одред је био задужен за спречавање контакта египатске и израелске војске, превенцију инцидентних ситуација, а ако до њих ипак дође, евидентирање и спречавање било каквих диверзија. Касније је командант снага UNEF-а проширио задатке одреда, па је сваки национални контингент био задужен да издвоји по једну чету из свог састава, која се стављала под директну команду команданта снага и њен циљ био је сузбијање демонстрација у зони мировне операције.

Имајући у виду да је југословенски одред био најбројнији и технички најбоље опремљен контингент у снагама UNEF-а, команда мисије додељивала му је најизазовније задатке. Команда UNEF-а у више наврата покушала је да промени улогу југословенског одреда и додели му задатке пешадијске јединице, али је генерални секретар УН одбио такав предлог, чиме је званично потврђено да је извиђање основна делатност одреда.

Инсекти, гмизавци и азијски грип

Од искрцавања на Синај сви задаци јединица одреда подразумевали су рад на врелом песку, а њихов основни задатак био је рашчишћавање порушених путева и минских поља. Током друге фазе одред је дошао у ослобођени Ел

Ариш и формирао свој први логор, у који су се југословенски мировњаџи сместили. Логоре су у почетку чинили шатори, а касније су изграђене типске бараке за смештај свих јединица, како би се припадници одреда заштитили од изузетно високих температура, које су карактеристичне за то поднебље.

НОВИНАР ПОД „ПЛАВИМ ШЛЕМОМ“

У августу 1957. године, млади новинар „Народне армије“ и „Фронта“ Јован Радовановић добио је необичан задатак који је подразумевао да као дописник одлази на седам месеци у Египат, на Синајско полуострво, у оквиру Специјалних снага UNEF. Током тих дана у „плавим шлемовима“ друштво му је правио, тада војник, фото-репортер Иво Етеровић, а та новинарска екипа је сликом и речју оставила важна сведочанства о задацима, али и свакодневици наших првих мировњака на врелом песку Синајског полуострва.

Како каже чика Јова, који данас ужива у мирним пензионерским данима, вести и репортаже са Синаја слао је радио-станицом.

– То је за мене и све наше људе који су тамо боравили био велики доживљај. Блиски исток је нови свет. И Египат, Либан и Сирија. Египат је у то време био снажна земља, добро наоружана, пристојног стандарда за градове, иако је велики део становништва живео номадски, у пустињи. И ми смо живели пустињски – шатори, песак, нигде зеленила, само понеки бор. Сећам се писма које сам послао мојој жени, почињало је „Драга моја, овде нема ниједно женско, осим камила“ – присећа се с осмехом. Он, такође, ис-

тиче да је имао част да се упозна са генералним секретаром УН Дагом Хамаршалдом, који је обишао и наше снаге.

Осим јединица ЈНА, у UNEF-у су учествовале и јединице из других земаља. Често су биле организоване међусобне посете и дружења, чак и фудбалски мечеви, сећа се чика Јова, нарочито једног финала у Гази, са Швеђанима.

– Губили смо 2 : 0 и неколико нас у публици договорило се да почнемо најгласније да навијамо и бодримо наше момке. И помогли смо им, победили смо. Када су земље учеснице турнира одлазиле из Газе арапска омладина гађала је све аутобусе каменицама, изражавајући непоштовање према њима, али када смо наишли ми нико ниједан камен није бацио. У „Титово време“ Југославија је уживала велики углед код арапског народа – каже Радовановић.

Свима је било веома тешко због удаљености од породица пола године и живота у пустињи, каже чика Јова, и истиче да, срећом, док је боравио тамо нису забележени ниједно посебно обољење, незгодни случајеви или страдање људи. Током боравка у „плавим шлемовима“, представник нашег штаба набавио му је малу репортерску машину, идеалну за ношење, јер није била тежа од три килограма, која га и данас служи.

Посебно важну улогу имали су припадници санитарске службе у одреду, како пре поласка, тако и током самог ангажмана. Лекарски прегледи припадника контингента пре упућивања у мисију, као и вакцинација против великих богиња, колере, жуте грознице, тифуса и паратифуса, били су примарни задаци санитарелија. По доласку у зону операције редовно су прегледали наш комплетни састав, размештен на различитим тачкама. Према подацима, највише бриге задавао им је „азијски грип“ током 1957. године, од кога је оболело више од 200 војника и старешина, али је на срећу успешно сузбијен.

Осим о здрављу тела, припадници санитарске службе водили су рачуна и о психолошком стању припадника југословенског контингента. Много више од физичких последица, муке су им задавали инсекти и гмизавци, нарочито шкорпиони и змије. Према сведочењима лекара који су водили бригу о здравственом стању наших мировњака, озбиљнијих здравствених проблема код припадника одреда ипак није било, изузев „неурозе и дисимилације“, прикривања симптома болести, због постојања снажног мотива финансијске природе, како услед болести не би били послати назад у земљу. Код извесног броја припадника забележена је неуролабилност, проузрокована дугим боравком ван земље, одвојеношћу од породице, начином живота у пустињи и радом у тешким климатским и географским условима.

Како би бар на кратко заборавили на врелину египатског песка који им је постао свакодневица, организовани су спортски сусрети између припадника свих контингената у оквиру снага UNEF-а и разне културне манифестације.

Наређење за повлачење

Оружани гранични инциденти крајем почетком 1967. године постали су све учесталији, а ситуација на Блиском истоку посебно се заоштрила. На захтев египатске владе започело је повлачење мировних снага УН са Синаја, чиме је отворен простор за директно сучељавање сукобљених страна. У том тренутку на Синају се налазило око 300 припадника одреда ЈНА у саставу међународних снага, о чијој се судбини, због прекида веза првог дана рата, у Југославији није ништа знало. Након низа дипломатских иницијатива, југословенски контингент превезен је кроз зону борбених дејстава до луке Ашдод, а затим југословенским бродом „Истра“ до Ријеке, без повреда и жртава.

Југословенско учешће у мировној мисији UNEF завршено је повлачењем југословенског одреда са Синаја. Од новембра 1956. до јуна 1967. године, „плаве шлемове“ носило је 14.265 припадника ЈНА, међу којима 1.178 официра, 92 војна службеника, 2.014 подофицира и 10.892 војника у 22 шестомесечне смене.

О значају југословенског учешћа у мисији UNEF сведоче и подаци да су припадници ЈНА чинили 21,54 одсто њених укупних снага, а пуковник Лазар Мушички је од августа 1964. до јануара 1965. био вршилац дужности начелника штаба снага UNEF-а. Нажалост, у мисији на Синају страдало је осам припадника одреда, а рањено и повређено 56.

Иако су обављали изузетно комплексне задатке, о професионалности и пожртвовању југословенских мировњака у мировној мисији на Синају сведоче бројне похвале највиших војних и цивилних званичника УН. Често се могло чути да се јединица понашала у складу са „високом репутацијом коју ужива ЈНА“, а посебне похвале упућене су југословенским војницима за држање током рата, јер се јединица „нашла у најистуренијој и најсложенијој ситуацији суочивши се са озбиљном опасношћу за време недавних борби“. Осим доприноса у мисији, искуства и запажања наших „плавих шлемова“ по повратку из мисије била су драгоцене ризница када је реч о припремама за ангажмане у мултинационалним операцијама које су уследиле. ■

Биљана МИЉИЋ